

BIỆN PHÁP THỨC ĐẨY KHẢ NĂNG ĐỌC VIẾT CHO TRẺ 5 - 6 TUỔI

Trịnh Hương Loan
Trường CĐVP, tỉnh Phú Thọ
Lê Hương Thảo

Trường TH Định Trung, Phường Vĩnh Phúc, tỉnh Phú Thọ

Tóm tắt: Phát triển ngôn ngữ tuổi mầm non là một bộ phận quan trọng của Giáo dục Mầm non. Nó ra đời và phát triển ở nước ta vào những năm 70 của thế kỉ XX. Tại Việt Nam, đã có những công trình nghiên cứu đầu tiên về ngôn ngữ trên trẻ mầm non và những nghiên cứu về phương pháp nghiên cứu phát triển ngôn ngữ trẻ em mầm non. Kết quả, chúng ta tìm hiểu một số khái niệm liên quan đến khả năng đọc viết nội dung phát triển ngôn ngữ lứa tuổi mầm non và một số biện pháp nhằm thúc đẩy khả năng đọc - viết ban đầu cho trẻ mẫu giáo phù hợp để giáo dục ngôn ngữ cho trẻ một cách hiệu quả như: đọc sách tranh, phát triển khả năng viết, tạo môi trường chữ viết, góc thư viện, góc viết, tạo hứng thú đọc và tạo cho trẻ có kiến thức nền về câu chuyện qua tổ chức hoạt động kể cho trẻ nghe truyện.

Từ khóa: Giáo dục mầm non; Phát triển ngôn ngữ; Tiền tiểu học.

MEASURES TO PROMOTE READING AND WRITING SKILLS FOR CHILDREN AGED 5-6

Abstract: Language development in preschool children is an important part of Early Childhood Education. It originated and developed in Vietnam in the 1970s. In Vietnam, there have been the first studies on language in preschool children and research on research methods for developing language in preschool children. As a result, we explore some concepts related to literacy, the content of language development in preschool children, and some measures to promote initial reading and writing skills in preschool children to effectively educate them in language, such as: reading picture books, developing writing skills, creating a writing environment, library corners, writing corners, creating reading interest, and providing children with background knowledge about stories through storytelling activities.

Keywords: Early childhood education; Language development; Preprimary education.

Nhận bài: 09/01/2026

Phản biện: 24/02/2026

Duyệt đăng: 28/02/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Ở Việt Nam, cùng với sự hình thành và phát triển của khoa học Giáo dục Mầm non, phương pháp phát triển lời nói của trẻ em, một chuyên ngành khoa học được hình thành và ngày một phát triển hoàn thiện. Đã có nhiều học giả nghiên cứu về trẻ em Việt Nam và phương pháp phát triển ngôn ngữ của trẻ em Việt Nam. Trên cơ sở đề xuất “Biện pháp nhằm thúc đẩy khả năng đọc viết ban đầu cho trẻ mầm non chuẩn bị vào tiểu học” thực hiện các nội dung, phát triển các kĩ năng ngôn ngữ nhằm giúp trẻ có khả năng diễn đạt rõ ràng mạch lạc, có văn hóa và chuẩn bị cho trẻ bước vào bậc học Tiểu học.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU**2.1. Một số khái niệm cơ bản**

Trên phương diện Triết học, hoạt động là phương thức tồn tại của con người trong thế giới. Từ góc nhìn Tâm lí học, hoạt động là sự tiêu hao năng lượng thần kinh và cơ bắp của con người khi tác động vào hiện thực khách quan, nhằm thỏa mãn những nhu cầu của mình... Hoạt động là mối quan hệ tác động qua lại giữa con người với thế giới khách quan để tạo ra sản phẩm ở cả hai phía. Hoạt động là phương thức tồn tại và phát triển của con người, thể hiện hai cấp độ: cấp độ vi mô và cấp

độ vĩ mô. Hai cấp độ này có quan hệ biện chứng với nhau. Quá trình thứ nhất là quá trình đối tượng hóa, trong đó chủ thể chuyển năng lực của mình tạo thành sản phẩm của hoạt động hay nói cách khác tâm lí của con người được bộc lộ, được khách quan hoá trong quá trình tạo ra sản phẩm. Quá trình thứ hai là chủ thể hóa, có nghĩa là khi hoạt động con người chuyển từ phía khách thể vào bản thân mình những quy luật bản chất của thế giới để tạo thành tâm lí, ý thức, nhân cách của cá nhân, từ đó chiếm lĩnh thế giới. Quá trình chủ thể hóa còn gọi là quá trình nhập tâm. Như vậy, trong quá trình hoạt động, con người vừa tạo ra sản phẩm về phía thế giới, vừa tạo ra những nét tâm lí mới của mình, hay nói cách khác đi tâm lí nhân cách được bộc lộ và hình thành trong hoạt động. Dựa vào những khái niệm đã nêu về hoạt động, chúng ta có thể hiểu hoạt động phát triển ngôn ngữ là quá trình con người thực hiện mối quan hệ giữa mình với ngôn ngữ.

Năng lực đọc - viết ở trẻ mầm non là một cấu trúc phức hợp đa thành tố. Nó là tổ hợp phẩm chất, kĩ năng thể hiện được cái riêng, tính hiệu quả, mang tính ổn định về sự phong phú, chính xác về ngôn ngữ nói; năng lực ngữ âm, đặc biệt là năng

lực âm vị; khả năng nhận biết, sử dụng chữ cái và các ấn phẩm sách, báo cũng như khả năng sử dụng bút để viết và gắn nghĩa sáng tạo cho những gì mình viết ra nhằm đáp ứng các nhiệm vụ nhận thức, tương tác và thiết lập các mối quan hệ xã hội của mỗi cá nhân. Năng lực đọc - viết là năng lực bắt đầu được phát triển từ giai đoạn mẫu giáo và trường phổ thông. Tuy nhiên, trên thực tế thì năng lực có thể dần dần bắt đầu từ thời kì sơ sinh, được hình thành từ nền tảng cơ sở của cuộc sống hằng ngày một cách giản đơn như đọc hoặc viết chữ cái, lí giải được nội dung của các con chữ. Từ đó, trẻ mở rộng tri thức. Từ chỗ suy đoán được cách suy nghĩ của người viết, trẻ bắt đầu có cách biểu hiện những suy nghĩ mới mẻ. Đây được xem như một hoạt động được tiếp tục diễn ra ngay cả khi trẻ đã trở thành người lớn. Hoạt động này được coi là một hoạt động quan trọng, có ý nghĩa rộng khắp bởi nó được sử dụng trong một hoạt động quan trọng, có ý nghĩa rộng khắp bởi nó được sử dụng trong mọi hoạt động của đời sống xã hội. Như vậy, việc lĩnh hội năng lực đọc - viết được hiểu theo nghĩa rất rộng và ở giai đoạn mầm non, các nhà nghiên cứu tập trung chú ý tới hai năng lực cơ bản: năng lực đọc và năng lực viết.

Tiếng Việt là tài sản vô giá của dân tộc, được giữ gìn và phát triển qua hàng ngàn năm. Bởi vậy, cần bồi dưỡng lòng yêu kính và sự tự hào, để trẻ biết trân trọng tiếng Việt. Hình thành ở trẻ thói quen sử dụng ngôn ngữ lịch sử có văn hoá, thông qua việc sử dụng đúng từ, câu và sự biểu cảm. Văn học là một loại hình nghệ thuật lấy ngôn từ làm chất liệu. Ngôn từ trong tác phẩm văn học thực chất là ngôn từ đã được trau chuốt và kết tinh nghệ thuật. Qua dạy trẻ làm quen với tác phẩm văn học, giáo viên (GV) giúp trẻ biết nghe và hiểu được tác phẩm văn học, biết đánh giá các nhân vật trong tác phẩm; nhớ nội dung các bài thơ, biết cách đọc diễn cảm, đặc biệt là biết cảm nhận hình tượng nghệ thuật thông qua vẻ đẹp của ngôn từ.

Dạy trẻ nói đúng ngữ pháp và nói các kiểu câu theo mục đích phát ngôn; Phát triển ngôn ngữ mạch lạc; Giáo dục văn hoá giao tiếp ngôn ngữ và tình yêu tiếng Việt; Phát triển ngôn ngữ nghệ thuật thông qua việc cho trẻ tiếp xúc với tác phẩm văn học... Đây là quá trình phát triển nhận thức về cách mà ngôn ngữ có thể được chia ra thành các thành tố nhỏ. Phát triển nhận thức ngữ âm bao gồm việc phát triển nhận thức của trẻ về: ngữ

điệu của lời nói, sự phân tách các từ trong câu, đặc biệt là nhận thức về âm vị cấu thành nên âm tiết như: phụ âm đầu, âm chính, âm đệm, âm cuối và thanh điệu... Dạy trẻ phát âm đúng là dạy cho trẻ biết phát âm chính xác các âm vị, âm tiết, từ, ngữ điệu câu theo chuẩn mực âm thanh tiếng Việt. Dạy trẻ phát âm đúng, giúp trẻ biết điều chỉnh âm lượng thể hiện đúng ngữ điệu, có tác phong văn hoá trong quá trình giao tiếp. Ngoài ra, cần điều chỉnh các lỗi phát âm cho trẻ.

2.2. Phát triển năng lực đọc - viết

2.2.1. Phát triển năng lực đọc

Trong mỗi gia đình, trẻ được quan sát việc đọc, viết lách của những người thân hằng ngày, từ đó cũng giúp trẻ dần dần hình dung vai trò và mục đích của việc đọc - viết. Ở giai đoạn này, việc trẻ cùng người lớn chơi sách vở là một điều rất quan trọng. Việc chơi sách vở với người lớn không chỉ đem lại kết quả trực tiếp là nâng cao tri thức về chữ nghĩa mà trẻ sẽ có cơ hội trò chuyện với người lớn về nội dung được viết thông qua việc hỏi đáp. Do đó, ngôn ngữ nói cũng được phát triển. Việc phát triển ngôn ngữ nói về cơ bản được xem là nền tảng của ngôn ngữ viết nên đem lại nhiều kết quả tới việc phát triển năng lực đọc - viết. Bên cạnh đó, ý thức về âm vận - một nhận thức quan trọng đối với việc phát triển năng lực đọc - viết, cũng phát triển. Ý thức về âm vận là khả năng nhận thức các đơn vị âm tiết có trong từ. Không phân định được ranh giới âm tiết thì sẽ không hiểu được từ này có hai âm tiết mà sẽ hiểu nhầm đó là hai từ khác nhau, kết quả là trẻ không đọc được các chữ cái trong đó. Đây là giai đoạn tập sự đối ứng giữa âm của chữ với hình chữ, bắt đầu từ khoảng mẫu giáo lớn 5 - 6 tuổi đến tiểu học lớp 1, lớp 2. Ở giai đoạn này, sách dành cho trẻ nên là những sách có nội dung dễ hiểu, xoay quanh những sự vật, hiện tượng mà trẻ biết.

2.2.2. Phát triển năng lực viết

Hoạt động viết là hoạt động có liên quan mật thiết đến hoạt động đọc, nhưng không phải biết đọc là có thể biết viết. Do đó, việc sử dụng chữ để biểu đạt những điều mà mình muốn nói cũng tương tự như biết đọc, cần phải nhận thức về âm tiết trong từ và sự đối ứng giữa âm và chữ. Cho trẻ làm quen với việc học đọc, học viết góp phần phát triển năng lực hoạt động ngôn ngữ cho trẻ; Góp phần phát triển trí tuệ cho trẻ; góp phần cho trẻ chuẩn bị vào lớp 1; góp phần giáo dục tình cảm, mở rộng vốn hiểu biết cho trẻ. Khi trẻ vào trường tiểu học, hoạt động chủ đạo từ vui chơi sang học

tập. Đây là một bước ngoặt lớn trong cuộc đời của trẻ. Vì vậy, cho trẻ làm quen với chữ cái có ý nghĩa lớn: Góp phần phát triển năng lực hoạt động ngôn ngữ cho trẻ, giúp trẻ rèn luyện khả năng nghe, khả năng phát âm, nói và khả năng hiểu ngôn ngữ tiếng Việt; Giúp trẻ hoàn thiện ngôn ngữ nói, cung cấp thêm vốn từ về thế giới xung quanh, tập cách diễn đạt, suy nghĩ, chuẩn bị cho việc hình thành năng lực đọc - viết tiếng Việt ở nhà trường tiểu học; Góp phần phát triển trí tuệ cho trẻ; Qua các bài học này, khả năng tập trung chú ý có chủ định được hình thành và rèn luyện... Hình thành và rèn luyện khả năng tập trung chú ý có chủ định và nỗ lực thực hiện nhiệm vụ học tập; Giúp trẻ rèn luyện các đức tính cẩn thận, khoa học, tỉ mỉ; Kích thích tâm lí chờ đợi việc đi học lớp 1; Góp phần giáo dục tình cảm, mở rộng vốn hiểu biết cho trẻ như cung cấp cho trẻ những hiểu biết về thế giới xung quanh, mở rộng vốn hiểu biết cho trẻ; Hình thành ở trẻ thái độ tích cực đối với thế giới xung quanh, giáo dục tình cảm cho trẻ. Từ đó góp phần thúc đẩy khả năng đọc viết ban đầu cho trẻ mẫu giáo.

2.3. Một số biện pháp cơ bản nhằm thúc đẩy khả năng đọc viết ban đầu cho mầm non chuẩn bị vào trường tiểu học

2.3.1. Đọc sách tranh

GV cần đọc sách cùng trẻ nhằm giúp trẻ biết được cách sử dụng sách và nguyên tắc đọc, hướng dẫn trẻ ý thức giữ gìn và bảo vệ sách; Cách lựa chọn sách đọc cho trẻ 5 - 6 tuổi: Cần chọn sách có hình ảnh sinh động ở ngoài bìa nhằm gây hứng thú của trẻ đối với sách. Trẻ không đọc được tên sách nhưng sau khi sử dụng nhiều lần trẻ sẽ biết tên sách. Các tranh vẽ phải đẹp, rõ ràng, tranh in màu càng tốt. Chữ viết phải rõ ràng, là chữ in thường, sách cần có bìa cứng để khỏi bị quần nát. Trước khi đọc sách, GV cần biết rõ về nội dung quyển sách và tập đọc diễn cảm, khơi gợi hứng thú của trẻ đến sách bằng các cách khác nhau: cho trẻ quan sát trang bìa và phỏng đoán nội dung truyện; Giọng đọc càng truyền cảm, thay đổi ngữ điệu giọng đọc phù hợp với các nhân vật trong truyện, bộc lộ tính cách của các nhân vật. Với các từ tượng thanh, cần diễn tả âm thanh một cách sống động...

Trong khi nghe đọc truyện, nếu trẻ thích thú với một tranh nào đó, GV có thể cho trẻ thảo luận về các bức tranh đó. Không nên dừng lại ở một trang quá lâu, tránh gây mất hứng thú của trẻ, vì trẻ 5 - 6 tuổi thích nghe đọc, muốn hiểu nội dung truyện và lật trang liên tục. Nếu trong truyện có

những câu, những nhóm từ đặc biệt hay đoạn lặp, giáo viên có thể khuyến khích trẻ nhắc theo. Cho trẻ tự “đọc” sách, “đọc sách cùng bạn” hoặc tự tìm sách và cùng đọc với GV. Nên cho trẻ ngồi “đọc” sách ở nơi yên tĩnh,...

2.3.2. Trẻ vẽ mô tả và tạo ra câu chuyện từ các bức vẽ

Trẻ rất giàu trí tưởng tượng, nên trẻ có thể vẽ ra một bức tranh rồi tạo ra câu chuyện từ bức tranh đó. Để giúp trẻ vẽ tranh được tốt cần hướng dẫn, khuyến khích trẻ vẽ tranh, mô tả và tạo ra câu chuyện từ bức tranh vẽ. GV gợi ý chủ đề cho trẻ vẽ; Trẻ vẽ theo sự hướng dẫn của người lớn; Người lớn có thể cùng trẻ vẽ tranh; Sau khi trẻ vẽ xong, người lớn hướng dẫn trẻ mô tả lại bức tranh của mình; Trẻ mô tả lại bức tranh của mình. Thực hiện công đoạn này cần lưu ý: Gợi ý chủ đề cho trẻ vẽ; Hướng dẫn cho trẻ cách vẽ và vẽ cùng với trẻ; Hướng dẫn cho trẻ mô tả và tạo ra câu chuyện từ bức tranh vẽ bằng các câu hỏi: Ai? Cái gì? Khi nào? Ở đâu? Tại sao?... Sửa chữa kịp thời chỗ mô tả chưa rõ ràng của trẻ.

2.3.3. Tạo môi trường chữ viết

Việc tạo ra môi trường chữ viết phong phú ở trường, trong lớp là một biện pháp để phát triển khả năng đọc viết của trẻ: GV viết vào giấy cứng các từ chỉ đồ dùng, vật dụng, các góc hoạt động ở xung quanh lớp; Cùng trẻ dán các từ được ghi lên các đồ dùng, vật dụng, các góc tương ứng; Các góc hoạt động có thể thay đổi tùy theo chủ đề, tùy theo khung cảnh lớp cho phù hợp với trẻ. Khi tạo môi trường chữ viết cần chú ý: Khuyến khích trẻ cùng tích cực tham gia với GV: Cùng cắt, dán, tô màu các chữ; Khi làm cùng với trẻ, GV phải hướng dẫn tỉ mỉ, cụ thể... Có thể cho trẻ chơi trò chơi “Cô giáo”. Trẻ đóng vai cô giáo đọc các truyện tranh cho học sinh nghe (những sách mà trẻ đã được làm quen); Đọc sách với các điểm tựa về ngữ cảnh, đọc từ trái sang phải, từ trên xuống dưới; Làm quen với các hành vi của người đọc: Cầm sách đúng chiều, giở sách từ trang đầu đến trang cuối và giở từng trang một; Làm quen để biết được ý nghĩa của các kí hiệu quen thuộc như: Kí hiệu tên trẻ, kí hiệu tên lớp, biểu tượng quảng cáo, kí hiệu giao thông...

2.3.4. Không gian cho trẻ tập viết

Bàn ghế để ngồi viết; Bút bi, bút chì, bút dạ, phấn, bảng; Các loại giấy: tận dụng giấy một mặt, phong bì, các loại thiệp đã dùng rồi - Hộp ghim giấy. Gợi ý cho trẻ viết thư, kê đơn thuốc, ghi công thức nấu ăn... Tổ chức các hoạt động “Sử

dụng thơ, truyện thúc đẩy việc hình thành các biểu tượng, kĩ năng cho việc đọc, viết ở trẻ”. Để phát huy tác dụng của sách, thơ, truyện tranh, giáo viên phải lập kế hoạch cho việc sử dụng sách, truyện tranh để dạy trẻ những kĩ năng ban đầu của việc đọc, viết, trong đó bao gồm các yếu tố chọn sách, truyện tranh cho trẻ, khuyến khích trẻ xem sách vào các thời điểm khác nhau trong ngày ở trường và phối hợp với phụ huynh tìm, mang sách đến cho trẻ cả ở trường và ở nhà.

2.3.5. Tổ chức kể chuyện cho trẻ nghe truyện

Việc đọc, kể diễn cảm câu chuyện với lời kể, giọng đọc kết hợp với các phương tiện biểu cảm như ánh mắt, nét mặt, cử chỉ, điệu bộ,.. sẽ giúp trẻ cảm nhận tác phẩm một cách sâu sắc. GV sẽ dẫn dắt trẻ cảm nhận những giá trị về nội dung cũng như nghệ thuật của tác phẩm. Trẻ sẽ cảm nhận được tác phẩm, lắng mình sống cùng với các nhân vật trong truyện theo những dòng suy nghĩ và sự tưởng tượng của trẻ, từ đó sẽ nảy sinh ở trẻ sự yêu thích tham gia vào các hoạt động văn học nghệ thuật trên lớp. Đọc, kể cho trẻ nghe là một biện pháp giúp hình thành nền móng căn bản giúp trẻ có sự cảm nhận và hình dung toàn bộ nội dung tác phẩm văn học. Việc đọc, kể cho trẻ nghe trong giờ học sẽ làm cho tác phẩm văn học vốn là những kí hiệu thẩm mỹ sống dậy, cất tiếng nói. Để thực hiện hoạt động này hiệu quả, thực hiện các bước cho trẻ làm quen với tác phẩm văn học thông qua trong giờ kể chuyện cho trẻ nghe như sau: (1). Chọn tác phẩm phù hợp với chủ đề, đối tượng để

kể cho trẻ nghe; (2).GV kể diễn cảm tác phẩm cho trẻ nghe trước lớp; (3).Xác định giọng điệu cơ bản của giọng; (4).Xác định ngữ điệu giọng; (5).Xác định ngắt giọng cho phù hợp, bởi ngắt giọng là cách ngừng nghỉ dừng lại giây lát để lấy hơi; (6).Sử dụng hệ thống câu hỏi trao đổi, đàm thoại với trẻ.

2.3.6. Góc thư viện

GV không chỉ đọc cho trẻ nghe mà còn tạo cơ hội để chúng tự “đọc” lấy. Muốn vậy, khu vực góc thư viện phải là nơi êm ái, yên bình. Bia sách luôn quay ra để thu hút sự quan tâm của trẻ và cũng để trẻ dễ lựa chọn. Nếu sách bị rách hay mất bia thì phải khắc phục ngay. Sách rách sẽ không hấp dẫn trẻ, trẻ có thể nghịch xé rách mà không sợ vì chúng nghĩ rằng đã có người làm như thế. Các sách cần được thay đổi luôn. Để tạo ra thư viện phong phú, GV có thể đề nghị cha mẹ cùng góp sách cũ. Hằng ngày, trẻ có thể mượn sách mang về nhà. Khuyến khích các gia đình liên tục đọc cho trẻ nghe hoặc tạo hứng thú xem sách cùng với. Khi cho trẻ mượn sách bố/mẹ ghi lại tên sách, ngày mượn, ngày trả.

III. KẾT LUẬN

Biện pháp nhằm thúc đẩy khả năng đọc viết ban đầu cho trẻ mầm non chuẩn bị vào học bậc Tiểu học là một nhiệm vụ cần thiết ở trường mầm non. Các biện pháp này được vận dụng và phối hợp với nhau, có mối quan hệ chặt chẽ với nhau nhằm hình thành ở trẻ khả năng ngôn ngữ ban đầu. Việc tổ chức hoạt động đọc của trẻ sẽ thực sự hiệu quả nếu có sự phối hợp các biện pháp một cách chặt chẽ khoa học.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Bùi Kim Tuyền (Chủ biên - 2017), Nguyễn Thị Cẩm Bích, Lưu Thị Lan, Vũ Thị Hồng Tâm, Đặng Thu Quỳnh, Các hoạt động phát triển ngôn ngữ của trẻ mầm non (Theo Chương trình Giáo dục Mầm non mới), Nxb Giáo dục Việt Nam.

Đình Thanh Tuyền (2019), *Lí luận và phương pháp tổ chức hoạt động phát triển ngôn ngữ cho trẻ mầm non*, Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.

Trần Thị Ngọc Trâm, Lê Thu Hương, Lê Thị Ánh Tuyết (Đồng chủ biên - 2009), *Hướng dẫn tổ chức thực hiện Chương trình Giáo dục Mầm non, mẫu giáo lớn (5 - 6 tuổi)*, Nxb Giáo dục Việt Nam.